

de kan då med kikare iakttagas på långt håll. När författaren till denna uppsats satte i gång med en inventering av mistlarna — man befarade, att de höll på att dö ut — erbjöd denna växt kanske större möjligheter än någon annan till en fullständig »kyrkobokföring». En sådan försöktes också och ledde till att sammanlagt omkring 30 000 mistlar bokfördes i sammanlagt omkring 2000 träd i 19 socknar kring västra Mälaren, de flesta dock i Rytterns socken kring det gamla Oxenstiernska godset Tidö. Misteln når här uppe sin nordgräns, Västerås torde ha världens nordligaste mistelbestånd, och Björksta och Litslena socknar har kanske dess nordligaste spontana mistlar. Det är ganska förbryllande att mistelns huvudutbredningsområde och, bortsett från Högsby i Småland, dess enda betydande förekomst i landet skall ha ett så perifert läge. Det förklaras i första hand av det gynnsamma klimatet vid Mälaren med milda vintrar och stor värmsomma om sommaren. Detta möjliggör också den utbredda lundvegetation, som är både mistlarnas och de förut berörda lundörternas första förutsättning. Lika viktigt är emellertid, att de rätta trädslagen finns tillgängliga. Jag har antecknat 27 värdarter i Västmanland, senast alm, som är en mycket ovanlig mistelvärd; linden är utan jämförelse viktigast, och den är på många öar det dominerande trädet, ja, bildar som vi sett t. o. m. rena lindskogar. Lönnen kommer som värdväxt därnäst. Också den förekommer här ymnigare än i de flesta delar av landet. Vill man, som en krass ekonomisk kalkyl kräver, göra alla mälaröar granskogsklädda, skulle både mistlarnas och lundväxternas saga vara all.

Fortsatta undersökningar, dels bakåt i tiden och dels genom årligen upprepade räkningar, ledde till den förvånande upptäckten, att misteln befann sig i stark ökning. Detta har redan exemplifierats med den fridlysta Högholmen och gäller generellt där skogen fått vara i fred. På Björnöns sydudde fanns våren 1945 328 mistlar, 1949 451, 1955 757, d. v. s. en ökning med 131 % på 10 år. 1958 hade antalet sprungit upp till 1468. Den rådande tendensen beror väl till någon del på att misteln fridlystes år 1910. Förmodligen har emellertid den klimätförbättring, som anses ha påverkat så många andra organismer, också här spelat en stor roll. Men sammanhanget är svårutrett, därför att misteln förutom av värdträdet är beroende av insekter för sin pollination och av fåglar för sin fröspridning. Den förra ombesörjes mest av flugor, som ofta utför formliga orienteringsbragder till sådana ställen, där honmistlar har råkat växa upp i ensamhet. Utanför Tidö-Lindö fanns på holmen Skaskär en honmistel, som trots att den var utan hanligt sällskap på holmen, likväl fick full fruktsättning. Därifrån till de stora mistelbestånden på Tidö-Lindö var det minst 250 m, varav delvis vatten. Åtskilliga andra exempel finns på fjärrpollination, det längsta gällde 2000 m. Man kan också fråga sig, hur

MÄLAREN, MÄLARÖAR OCH MISTELN

En ovanligt mistelrik ö är Saxgarn i Rytterns s:n. En flock sidensvansar, som nyss kalasat på mistelbär, tar igen sig uppe i lindkronorna. Samtidigt avlåter de sina ekskrementer, som av ett ämne i bären får formen av klistriga snoddar. Dessa fastnar lätt på trädgrenarna. 5/3 1950. Foto: B. WALLDÉN.

flugorna går i land med detta arbete, så kallt och ruggigt som det vanligen är i april, den månad misteln blommar. Och i dåligt väder brukar flugorna mest hålla sig stilla. Men att det verkligen går, förstår man av att torgens julmistlar varje år är lika rikt prydda med sina vita, mattglänsande bär.

Redan vid jultid kommer björktrastar för att kalasa på de söta mistelbären, en bra omväxling till den sura rönnbärskosten. Flockar av sidensvansar håller också till godo, och ibland hjälper dubbeltrasten till. Fåglarna äter bären hela, låter dem snabbt passera matsmältningsapparaten och återlevererar dem i form av långa exkrementsnoddar, sega av ett klistrigt ämne i bären. Snoddarna fastnar på trädgrenar och med dem fröna, som, om de ej spolats bort av regn eller ätits av småfåglar, gror och i sinom tid växer ut till nya mistlar. Någon gång händer det märkliga, att mistelfröna gror på en annan mistel. Två gånger har jag sett detta på mistlar i nedrasade trädtoppar på Tidö-Lindö. På denna ö har jag också iakttagit mistel på al och på björk, båda här sällsynta som värdträd. På björk inträffar i regel det märkvärdiga, att har väl en mistel utvecklats, åtföljs den snart av många andra. Det är precis som om en immunitetsbarriär bröts, då den första misteln lyckats utveckla sig.

Under de tre svåra fimbulvintrarna i början av 1940-talet for mistlarna illa. Av ett par tusen mistlar vid Berga säteri i Högsby, Kalmar län, skulle enligt ägaren, GUSTAF JEANSSON, (J. WIGER 1943) »ej ens ett tiotal exemplar» ha överlevat; och sorgen var stor bland småländska mistelvänner. Kring Mälaren tog misteln också skada, dock vill det synas inte tillnärmelsevis i samma grad. Att det sydliga beståndet skulle ha drabbats hårdare av kylan än det nordliga kunde förvåna. Tursamt nog insamlade jag 1949 för ett helt annat ändamål ett material, som kan ge objektiva mått på skillnaderna i köldskador mellan de småländska och de västmanländska mistlarna. Då bestämde jag nämligen åldersfördelningen bland mistlarna i en del träd genom att räkna mistelgrenarnas ledstycken, som avsätts ett för varje år. När jag nu sorterar detta material, befinns det, att av mälar mistlarna 44 % (av 384 räknade) levat kvar sedan tiden före fimbulvintrarna, men av de småländska endast 9,3 % (av 86 räknade). Medeltemperaturerna för vintermånaderna dessa kritiska år låg i Ryningsnäs, 1,5 mil nordväst om Berga, obetydligt högre än i Västerås, medan dessa månaders lägsta uppmätta temperatur att döma av siffror från de närmast jämförbara stationerna, Växjö och Kalmar, ser ut att ofta ha legat något under motsvarande siffror för Västerås. Ytterligare jämförelsematerial kan man finna i N. SYLVÉNS anteckningar om hur en del odlade träd och buskar klarade fimbulvintrarna. Det ger knappast skäl till tron, att östra Smålands växtlighet i allmänhet lidit mera av kylan än Mälaronrådets. Hur skröpligt det här framlagda materialet

MÄLAREN, MÄLARÖAR OCH MISTELN

I mistelskogen på förvåren. **Sidensvansarna** släcker törsten efter de klibbiga mistelbären med smältvatten, och på snöfria ytor vimlar det av nyväckta riddarskinnbaggar i härligt klarröd dräkt. Många av lindarna bär spår av hamling, d. v. s. lövtäkt, i sen tid. Ön Saxgarn, Rytterns s:n. 5/3 1950. Foto: B. WALLDÉN.

än är, synes det dock göra sannolikt, att det mellansvenska mistelbeståndet är mera köldhärdigt än det sydsvenska.

Det skall sedan inte fördöljas, att mistelbestånden på båda hållen snabbt hämtade sig efter denna katastrof. Snart sköt det nämligen fram nya s. k. adventivskott från inuti värdväxtens stam överlevande misteldelar. Men hade det kommit